

УДК 37.013.43

О. В. Капран

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

РОЛЬ КОЛІРНОЇ ГАРМОНІЇ В ХУДОЖНЬОМУ ПРОЕКТУВАННІ ОДЯГУ

Що таке колірна гармонія стосовно до творчого процесу художнього проектування одягу? Чому застосування законів колірної гармонії в проектній діяльності одне з найважливіших завдань підготовки дизайнерів і художників -модельєрів одягу в системі Вища школа?

З вирішенням низки яких важливих завдань пов'язано проектування одягу? На скільки важлива символічна складова кольору в процесі його сприйняття? Які фактори необхідно врахувати у процесі формування колірного образу одягу? Стаття дає відповіді на ці та інші питання, пов'язані з колірною гармонією в художньому проектуванні одягу й рівнем її усвідомлення.

Ключові слова: колірна гармонія, проектування одягу, символіка кольору, кольорове рішення, колірні сполучення.

Постановка проблеми. Колірна гармонія у своєму якісному вимірі є однією з базових цінностей культури в цілому й культури моделювання одягу зокрема. В образотворчій діяльності художника-модельєра колірна гармонія позиціонується не стільки в якості підтримки стабільності проекту, скільки в якості досягнення ціннісної змістоутворюючої форми.

Необхідно сформулювати у студентів здатність співвідносити символічну складову кольору з гармонійними колірними поєднаннями. Знання символічної складової кольору, вміння орієнтуватися в колірних поєднаннях і застосовувати закони колірної гармонії в проектній діяльності – одне з найважливіших завдань підготовки художників-модельєрів у системі Вища школа.

Аналіз актуальних досліджень. Тема колірного оточення розглядається в низці наукових статей, присвячених психологічному стану сучасної людини. На основі відомих і нових теорій кольору аналізуються важливі для підготовки дизайнерів одягу аспекти його вивчення. Увага приділена особливостям сприйняття кольору, його сенсу та значенню в сучасній моді. Відомо декілька теорій кольору, серед яких теорія гармонійних колірних поєднань Альберта Менсела, класифікація колірних гармоній Е. В. Брюкке. Рудольфом Адамсом у книзі «Хроматоаккордеон» викладається бачення колірної гармонії як співзвучної дії різних частин у цілому, так зване, різноманіття в єдності. Значення колірного оточення для

гармонійного розвитку людини, забезпечення сприятливого психологічного стану підкреслюється в багатьох публікаціях. На особливу увагу заслуговують дослідження Б. М. Теплова, який виділяє чотири основні типи гармонійних поєднань кольорів: однотонні, полярні, триколірні й багатобарвні кольорові гами [8, с. 286].

У книзі сучасного американського автора Сьюзан Уейншек «Сто головних принципів дизайну» наводяться результати досліджень колірною впливу на людину і, пов'язаної з ним реакції, у різних груп населення [3, с. 27]. Публіцист і дослідник ринку Венс Паккард у книзі «Таємні маніпулятори» аналізує вимоги споживачів до колірною оформлення одягу [4, с. 187].

Сучасна наука виділяє в колірному зорі два якісних рівня: відчуття кольору та сприйняття кольору. Специфіка проектування одягу вимагає ще один рівень – чуття кольору. Якщо перші два рівні обумовлені фізіологією та психологією зорової системи, то пропонований рівень – чуття кольору, більшою мірою належить до естетичної та емоційної сфер.

Мета статті – висвітлити аспекти впливу колірною складової на свідомість, відчуття, настрій, поведінку людини, її працездатність. Довести необхідність вивчення законів кольорової гармонії та аспектів впливу кольору на усвідомлюваному й несвідомому рівнях психіки людини необхідно для формування програм навчання майбутніх дизайнерів одягу. Сприяти використанню гармонічних кольорових сполучень у одязі, з метою забезпечення оптимального психологічного стану як окремої особистості, так і позитивних настроїв у суспільстві в цілому.

Виклад основного матеріалу. Основний етап художнього проектування костюма протікає у свідомості дизайнера. У дизайнерському проектуванні поєднуються знання й фантазія, інтуїція та розрахунок, наука й мистецтво, талант і майстерність. Однак, вихідним пунктом творчості художника-модельєра одягу є потреби людини. Їх він повинен вивчати, відчувати та втілювати в предметні форми й образи. Творчому процесу створення сучасного костюму передують передпроектний аналіз – дослідження, що проводиться на початковому етапі проектування та зіставлення даних про бажані функції речі або комплексу речей, про образ проектованого виробу, який у свою чергу визначає його колірне й композиційне рішення.

Проектування одягу пов'язане з вирішенням низки важливих поставлених перед людиною завдань:

- відображення привабливих і компенсація непривабливих індивідуальних особливостей;
- збереження оптимального фізичного стану;
- впливу на найближче оточення з метою формування виробничого та індивідуального середовища;
- формування іміджу.

У вирішенні цих та інших завдань важливе місце відводиться використанню гармонійних кольорових сполучень. Традиційно у процесі проектування одягу художник-модельєр має справу з внутрішнім процесом формування ідеального візуального образу, здатного за умови його матеріалізації вирішувати поставлені завдання. Під час формування кольорного образу одягу та його втілення в матеріальну форму вельми важливо враховувати символіку кольору, здатність кольору емоційно й функціонально впливати як на власника одягу, так і на його оточення.

Кольорове оточення – природне явище, яке завжди супроводжувало людину. Історично кольори наділяли певним символічним змістом. Символізм, як напрям у мистецтві, став формою, здатною виражати щось більше, ніж безпосередньо чуттєве сприймання буття. Символ гармонізує зовнішній, відображуваний світ із внутрішнім уявним і не завжди усвідомленим світом. Символ здатний висловити ідеальний зміст матеріальних речей, подій і чуттєвих образів, відмінний від їх безпосереднього чуттєво-тілесного буття. При цьому він створює власну структуру. У свою чергу, символічна структура створює багатошарову смислову складову, забезпечення й розуміння якої вимагає роботи з кодами – поняттями різного рівня. Ці коди знаходяться як у свідомості, так і в підсвідомості. Якщо у свідомості знаходиться те, що представлено в наочно-чуттєвій формі, то в підсвідомості приховано те, що мається на увазі. Наприклад, колір – як символ у свідомості представлений такими характеристиками, як кольорний тон, яскравість, насиченість. У підсвідомості колір представлений фізіологічною складовою, психічним настроєм. Крім того, колір має смислове суспільно-політичне вираження [5, с. 107].

Найважливішим аспектом колірної гармонії в одязі є її «співвіднесеність» із диференційованим, структурованим фізичним об'єктом – одягом, що включає в себе різноманітні або навіть протилежні за призначенням елементи. Художники-модельєри, дизайнери підкреслюють, що сама по собі комбінація кольорів, розглянута окремо, може бути гармонійною та негармонійною, але в структурі готового одягу, технічного виробу, кольорного оформлення простору життєдіяльності людини це може не помічатися. Більше того, деякі сполучення, взяті в ізольованому від фону вигляді, оцінюються як негармонійні. З іншими елементами форми і з іншим призначенням готового виробу (або простору) вони можуть бути виразними й цікавими. Відомо, що на естетичну оцінку впливає форма колірної плями, його структура та просторово-композиційне положення [7, с. 422].

Обговорюючи питання колірної сполучення й колірної гармонії, необхідно врахувати, що починаючи зі шкільного віку, кожна людина може сказати, що один колір і його зв'язок з іншим йому більш симпатичний, ніж інший. Виняток становлять люди (вони зустрічаються досить рідко), які страждають абсолютним розладом колірного відчуття. Іноді доводиться стикатися з такими застереженнями: «Усі кольори мені

однаково симпатичні або однаково несимпатичні». У цьому випадку у процесі проектування одягу необхідно враховувати індивідуальні смаки й нахили кожної конкретної людини. Експериментальні дані показують, що деякі випробовувані, їх приблизно 12–15 % від загальної кількості, окремі кольори й колірні поєднання відкидають або воліють до них тільки тому, що вони нагадують їм про щось певне святкове або сумне. Для кожної людини колір має різні значення, – писав М. Люшер, його оцінка багато в чому залежить від типу особистості [5].

Для тестування психіки людини, її несвідомих процесів служить розроблений М. Люшером «колірний тест». Тест Люшера заснований на експериментально встановленій залежності між перевагою людиною певних кольорів (відтінків) і його поточним психологічним станом. Його результати можуть бути застосовані в колірному проектуванні костюма, та в облаштуванні життя в цілому. «Чотири основних кольори – синій, зелений, червоний і жовтий – символізують фундаментальні людські потреби» в задоволеності та прихильності, самоствердженні, прагненні діяти й бути успішним, дивитися вперед і сподіватися.

Оскільки колір відображає фундаментальні людські потреби, їх гармонійне поєднання в одязі здатне поліпшити здоров'я людини. Це, у свою чергу, сприяє підвищенню продуктивності праці, ефективності відпочинку, поліпшенню у сфері спілкування і, зрештою, формуванню індивідуального позитивного ставлення до життя, сприятливого психологічного клімату.

Кольору належать якості, які виникають мимоволі внаслідок емоційної реакції, під час сприйняття колірної об'єкта – кольорового одягу. У мистецтвознавстві ці якості називають «невласними» якостями кольору. Зазвичай, ці якості характеризують словами: «теплі» й «холодні», «легкі» й «важкі», «глухі та дзвінкі», «наступаючі й відступаючі» тощо. Невласні якості кольору представляють для модельєра одягу значний інтерес, оскільки за допомогою цих якостей модельєр може досягти виразності й емоційності одягу [2, с. 29]. Відомо, що на сприйняття кольору впливає стан зорової системи, мотивація спостерігача, виховання, професійне навчання, загальний емоційний стан. Проте, всі ці моменти лише до певної міри змінюють якість сприйняття. Червоний колір, наприклад, за будь-яких умов буде сприйнятий як червоний. Але це твердження справедливе лише у випадку впливу на зорову систему одного-єдиного кольору, коли немає можливості уявити його в поєднанні з іншими кольорами або їх відтінками, здатними вплинути на його сприйняття. Використання ахроматичних і хроматичних контрастних сполучень кольорів здатне викликати цілий ланцюг відчуттів, навіть уявної зміни розмірів кольорової плями, тобто визивати зорові ілюзії [9, с. 128].

Таким чином, стає вочевидь те, що на заняттях із кольорознавства, художнього проектування костюму студентові необхідно розглядати весь спектр характеристик кольору, а так само різні класифікації колірних

гармоній, зокрема: однотонна гармонія, побудована на головному кольорі або групі близько споріднених кольорів; полярна гармонія, побудована на взаємодоповнюючих кольорах (червоний – зелений, оранжевий – синій, жовтий – фіолетовий); триколірна гармонія, побудована на протиставленні трьох основних кольорів (жовтого, червоного й синього); багатобарвна гармонія, у якій при великому розмаїтті кольорів можна виділити головну колірну домінанту [8]. Комбінація колірних плям, побудована з урахуванням усіх розглянутих закономірностей колірної гармонії, буде все ж обмежена в її естетичній значущості й емоційній змістовності, якщо вона не підпорядкована творчій задачі більш високого порядку, і не служить розкриттю образного рішення костюма.

Колір в одязі несе також композиційну функцію, яка полягає в його здатності акцентувати увагу глядача на найбільш важливих для розуміння образного змісту місцях, брати участь в організації простору, визначати послідовність зорового сприйняття. Якщо колірна гармонія може розглядатися як категорія, що стосується зовнішньої привабливості поєднання кольорових плям, то колірна композиція є організацією кольору відповідно до силуету й бажаних пропорцій костюма в цілому.

Гармонійними можна вважати такі поєднання, у яких кольори підсилюють і доповнюють один одного, а їх кількісне співвідношення збалансовано та врівноважено. В основі колірної композиції костюма лежать принципи гармонійного розташування кольорів у колірному колі, а також їх взаємозв'язок усередині нього. Монохроматичні поєднання – один із видів колірної гармонії, включає відтінки одного кольору, від світлих тонів до найтемніших. Наприклад, костюм вирішений у коричневій гамі, де присутні кремовий, бежевий, шоколадний кольори. Головне, щоб усі відтінки й нюанси кольору були «співзвучні». Ступінь «співзвучності» художник модельєр визначає інтуїтивно, відповідно до свого внутрішнього почуття колірної гармонії та знань, які він повинен отримати на заняттях із кольорознавства, при змішуванні кольорів на палітрі. Ще одним видом колірної гармонії, застосованим у проектуванні одягу, є комплементарне поєднання – поєднання контрастних кольорів, розташованих навпроти один одного в колірному колі. Пари комплементарних кольорів підсилюють насиченість, привертають увагу. У костюмі це завжди виглядає сміливо й динамічно. Контраст може бути пом'якшений, якщо вибрати не чисті кольори, а їхні приглушені відтінки. Використання кольорів, які є сусідами в колірному колі, передбачає створення м'якого та спокійного образу костюма. Прикладом може служити комплект одягу, витриманий у такій гамі: оливковий – золотистий, або блакитний – синій – фіолетовий.

У процесі проектування складних за кольоровим змістом ансамблів необхідно вміти комбінувати кольори. Характер образу, який створюється кольором, змінюється залежно від поєднання з іншими кольорами й відтінками. У костюмі, як правило, використовується не більше трьох

самостійних кольорів. Один із них є базовим і має велику площу, другий служить доповненням або ж більш яскравою плямою. Якщо присутній третій колір, то він виступає в ролі акценту, центру композиції та у відсотковому співвідношенні займає меншу площу [7, с. 471].

Не слід забувати про інформацію, яку можуть нести кольори. Значення кольору залежить від культури та історії. Для різних груп людей кольори мають різні значення [3, с. 27]. Якщо художник-модельєр розробляє моделі одягу для жителів інших країн світу, він повинен враховувати значення кольору в їхніх культурах. Деякі кольори «мультикультурні», (золотий, наприклад, символізує успіх і високу якість), але більша частина кольорів у кожній культурі несе власне інформаційне навантаження. У той час, як у Сполучених Штатах білий символізує чистоту, в біле одягаються наречені, в Індії білий – колір трауру. Позитивний настрій може асоціюватися з будь-якими гармонійними сполученнями кольорів, залежно від того, у якій частині світу знаходиться модельєр.

Висновки. Художнє проектування одягу пов'язано з вирішенням важливих завдань, які стоять перед суспільством і конкретно людиною. Вирішувати поставлені завдання слід з урахуванням впливу колірної складової на свідомість, відчуття, настрої, поведінку людини. Якщо художник-модельєр буде працювати в області Високої моди від кутюр (фран. Haute Couture) – це концептуальне мистецтво, призначене для творчого споглядання й оцінюється як арт-проект, він може керуватися тільки особистими відчуттями кольору й гармонічним кольоровим поєднанням у костюмі.

Однак, у творчому процесі створення сучасного одягу прет-а-порте (готового до носіння) модельєр не може не враховувати колірних переваг споживача, які потребують вивчення й аналізу. Закони колірної гармонії є базовими в процесі художнього проектування одягу. Виховання почуття колірної гармонії – одне з найважливіших завдань підготовки художників-модельєрів у системі Вища школа. Людина, яка відчуває себе впевнено й комфортно у вдало підбраному модельєром комплекті одягу, успішніше вирішує завдання в професійному й соціальному плані, що, у свою чергу, сприяє залученню до культури та встановленню позитивного клімату в суспільстві.

Не слід забувати також, що запропоновані дизайнером проекти повинні відповідати сучасним напрямкам моди. Прагнучі встигати за високим темпом життєвих перетворень, мода не завжди відповідає позитивній символіці кольору в одязі, тому завдання сучасних модельєрів примирити вихор модних течій із позитивними барвами, що викликають відчуття світла радості й тепла.

Таким чином, розгляд і вивчення законів кольорової гармонії, та аспектів впливу кольору на усвідомлюваному и несвідомому рівнях психіки людини необхідне для формування програм навчання майбутніх дизайнерів одягу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Найденская, Н. Г., Трубецкова, И. А. (2011). *Мода. Цвет. Стиль*. Москва: Эксмо.
2. Козлова, Т. В. (1989). *Цвет в костюме*. Москва: Легкая промышленность.
3. Уэйншенк, С. (2013). *100 главных принципов дизайна*. Санкт-Петербург: Питер.
4. Паккард, В. (2004). *Тайные манипуляторы*. Москва: Смысл.
5. Юнг, К. Г. (2006). *Очерки по психологии бессознательного*. Москва: Когито-Центр.
6. Петушкова, Г. И. (2006). *Проектирование костюма*. Москва: «Академия».
7. Аксенова, М., Храмов, Г. (2002). *Мода и стиль*. Москва: «Аванта+».
8. Теплов, Б. М. (2009). *Психология и психофизиология индивидуальных различий*. Воронеж: МОДЭК.
9. Капран, В. И., Капран, О. В. (2008). *Психология и разработка рекламной продукции*. Москва: «Академия».
10. Люшер, М. (2005). *Цветовой тест Люшера*. Москва: ЭКСМО-Пресс.

РЕЗЮМЕ

Капран О. В. Роль цветовой гармонии в художественном проектировании одежды.

Статья посвящена вопросам изучения и применения законов гармоничных цветовых сочетаний в художественном проектировании одежды, в процессе профессиональной подготовки будущих художников модельеров. В статье определена важность стоящих перед обществом и конкретным человеком задач, решать которые следует с учетом влияния цветового окружения на ощущения человека. Указывается на то, что исходным пунктом творчества художника модельера одежды являются потребности человека, их он должен изучать и претворять в предметные формы и образы. Подчеркивается, что подготовка художников модельеров связана с формированием у студентов чувства цветовой гармонии и творческого подхода в использовании своих знаний на практике.

Актуальность тематики обеспечивается силой влияния цветовой составляющей на настроение, поведение человека, его работоспособность. Статья раскрывает процессы воздействия цвета на сознательном и подсознательном уровнях, а также объясняет, почему при проектировании одежды и разработке критериев ее эффективности помимо функциональной пригодности, необходимо учитывать символику цвета – основу психического здоровья и положительного отношения к жизни. Цвет имеет смысловое выражение, и символическая цветовая структура не может не проявляться в специфике проектирования одежды.

В статье описывается, как следует подбирать цвета, и какие факторы необходимо учитывать при формировании цветового образа одежды, обосновывается целесообразность изучения законов цветовой гармонии, овладение знаниями символики цвета, и выделения этих целей как базовых при составлении программ обучения по специальным предметам для будущих дизайнеров и художников-модельеров одежды.

Ключевые слова: *цветовая гармония, проектирование одежды, символика цвета, цветовое решение, цветовые сочетания.*

SUMMARY

Капран О. В. The role of the color harmony in the artistic clothing design.

The article is devoted to the issues of the studying and application of the laws of harmonious color combinations in the artistic clothing design during professional training of future fashion designers. The article determines the importance of the tasks the society and individual face, which should be solved while taking into consideration the impact of the color environment on the person. Human needs are implicated to be the starting point of fashion designer's art; he should study and turn them into the subject forms and images. It's emphasized that training of the fashion designers is connected with forming students' sense of color harmony and creative approach when applying their knowledge.

The relevance of the subject is secured by the power of color component's influence on the mood and behavior of the individual, his ability to work. The article reveals the processes of color impact both consciously and subconsciously, and also explains why it is necessary while designing the clothes and developing the criteria of its effectiveness, apart from functional suitability, to take the symbolism of color into account – the basis of sanity and a positive attitude to life. The color has semantic expression and the symbolic color structure cannot but manifest itself in the specifics of the clothes design.

The article describes the way colors should be chosen and what factors should be taken into account while developing the color image of the clothes. It justifies the appropriateness of studying the laws of color harmony, mastering the color symbols command, and emphasizing these targets as basic when drawing up the training programs of special subjects for the future designers and fashion designers.

Key words: color harmony, clothing design, color symbols, color scheme, color combinations.